

УДК 37.015.31:004.9:373.3

Мельник О. А.

магістрант ННІ педагогіки

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема ролі ігрової діяльності в процесі розвитку особистості дитини є предметом значної кількості досліджень у педагогіці та психології вищої школи. Зокрема, науковці розглядають особливості ігрової діяльності дітей (Р. Павелків, Т. Дуткевич, Т. Поніманська), вивчають різні аспекти ігрової діяльності як засобу активізації навчальної діяльності, розвитку пізнавальних процесів, формування особистості молодших школярів (З. Діхтяренко, В. Крутій, Н. Листопад, О. Ноздрова), досліджують педагогічне керівництво ігровою діяльністю молодших школярів (Н. Кудикіна, М. Марко), як засіб розвитку креативності особистості (О. Антонова, О. Куцевол, В. Павленко, С. Сисоєва).

Н. Листопад зазначає, що ігрові технології – це єдина система впливів, спрямована на пробудження інтересу в дитини до знань та формування пізнавальних навичок і вмінь [2].

Як креативний вид діяльності, в процесі якої в уявній формі відтворюються стосунки між людьми, способи дій з предметами, відбувається засвоєння суспільного досвіду, норм соціального життя подає означення “гри” “Сучасний тлумачний психологічний словник” [6, с. 53].

Ціль роботи – дослідження впливу дидактичних ігор на розвиток креативності учнів початкової школи.

Для розвитку креативності на уроках слід використовувати найбільш дієві форми, методи та прийоми, з урахуванням особливостей школярів [4, с. 109]. У початковій школі дидактичні ігри класифікуються залежно від поставленої мети, яку вчитель прагне досягти у результаті ігрової діяльності, а саме:

– *дидактичні* – для розширення кругозору, пізнавальної діяльності та формування компетентностей, необхідних у практичній діяльності;

– *виховні* – виховання самостійності, волі, певних життєвих позицій, моральних, естетичних, світоглядних установок, колективізму, співробітництва, комунікабельності й товариськості;

– *розвивальні* – розвиток уваги, мовлення, мислення, пам'яті, уяви, фантазії, емпатії, рефлексії, уміння порівнювати, зіставляти, знаходити аналогії, вміння знаходити правильне рішення;

– *соціальні* – залучення до норм і цінностей суспільства; навчання спілкуванню; адаптація до умов середовища; стресовий контроль, самоконтроль; психотерапія [1].

За умов використання ігор або ігрових ситуацій, уроки у початковій школі стають ефективним засобом навчання і виховання, оскільки увагу учнів привертає як сам відхід від традиційної побудови уроку, так і введення ігрового сюжету чи моменту. Зміст гри обумовлює здійснення ряду освітніх завдань, коли учні, потрапляючи в ігрову ситуацію, починають критично оцінювати свої знання в дії.

Місце гри у структурі уроку залежить від поставленої вчителем мети, наприклад: на початку уроку, дидактичну гру можна застосувати з метою підготовки учнів до сприйняття нового матеріалу, в середині – для активізації пізнавальної діяльності школярів, закріплення чи систематизації нових знань.

Практична цінність дидактичної гри полягає і в тому, що діти оволодівають навичками самостійного навчання, активно допомагають один одному і аналізують свої та чужі знання. За допомогою захоплюючих ігор дитина вивчає літературу, складає узагальнюючі таблиці, знайомиться з новими поняттями та термінами тощо. Для цього доцільно використовувати вікторини, кросворди, ребуси, складання та відгадування загадок тощо.

В. Павленко зазначає, що розв'язання проблеми розвитку креативності в педагогічному процесі держави безпосередньо залежить від учителів та навчальних закладів, які мають виконувати вимоги діючих освітніх програм та стандартів. Важливим є також врахування того фактора, що програми буде змінено, в них буде конкретизовано креативну складову розвитку учнів [5, с. 142].

Для розвитку креативності молодших школярів, необхідно розширювати їх реальний життєвий досвід. Слід використовувати ігри на складання плану твору, аналізу подій, характеристики образів; розповіді від імені героїв або персонажів, або навіть речі, яка їм належить, наприклад: “Я – книга Івасика”.

Ігри, ігри-подорожі, ігри-вистави, ігри-екскурсії – дозволяють зробити урок цікавим, доступним, допомагають засвоїти знання, підвищити ефективність уроку. По дорозі необхідно робити зупинки, на яких учнів чекають герої улюблених казок або мультфільмів. Вони дають завдання, і, щоб потрапити на наступну станцію, дітям потрібно їх виконати. Під час подорожей необхідно ставити, передусім, освітні і розвивальні цілі: розвиток логічного мислення, мовлення, креативної уяви, кмітливості. Варто використовувати ігри: “Акваріум”, “Звільни пташку”, “Хто складе в дорогу більше речей”, “Цирк”, “Склади букет”, “Пірамідка”, “Магазин”. Необхідно підбирати такі ігри або вносити в них зміни так, щоб вони сприяли розвитку креативності, створювали ситуації успіху, умови для диференційованого навчання.

Необхідно також, щоб і зміст, і форма ігрових занять сприяли задоволенню тих потреб, які сприяють розвитку креативності особистості. Тому в роботі над деякими розділами навчальної програми вчитель може використати:

Ігри-змагання (конкурси казок, загадок “Упізнай героя казки?”, “Хто це?” тощо)

Ігри-завдання (“Знайди ...”)

Ігри-припущення (“Що станеться якщо ...”)

Сюжетно-рольові ігри, які відрізняються певною роллю, яку виконує кожен з учнів і вчитель, заданим сюжетом і діями учасників, обумовленими цією роллю.

Застосування дидактичних ігор та цікавих вправ підвищує ефективність навчального процесу. Успішній активізації розумової діяльності сприяють, цікаві та доступні дітям питання, загадки, моменти несподіванки, загадковості, подиву, змагання, а також використання слухової, зорової, рухової наочності.

При підборі ігор треба враховувати наочно-дієвий характер мислення, щоб гра сприяла всебічному розвитку психіки дітей, їхніх пізнавальних здібностей, мовлення, спілкування з однолітками і дорослими, прищеплювала інтерес до навчальних занять, формувала вміння і навички навчальної діяльності, допомагала дитині оволодівати вмінням аналізувати, порівнювати, узагальнювати.

Аналіз педагогічної і методичної літератури уможливив визначити три етапи організації ігрової діяльності на уроках: етап підготовки, етап проведення та етап підбиття підсумків (рис. 1.).

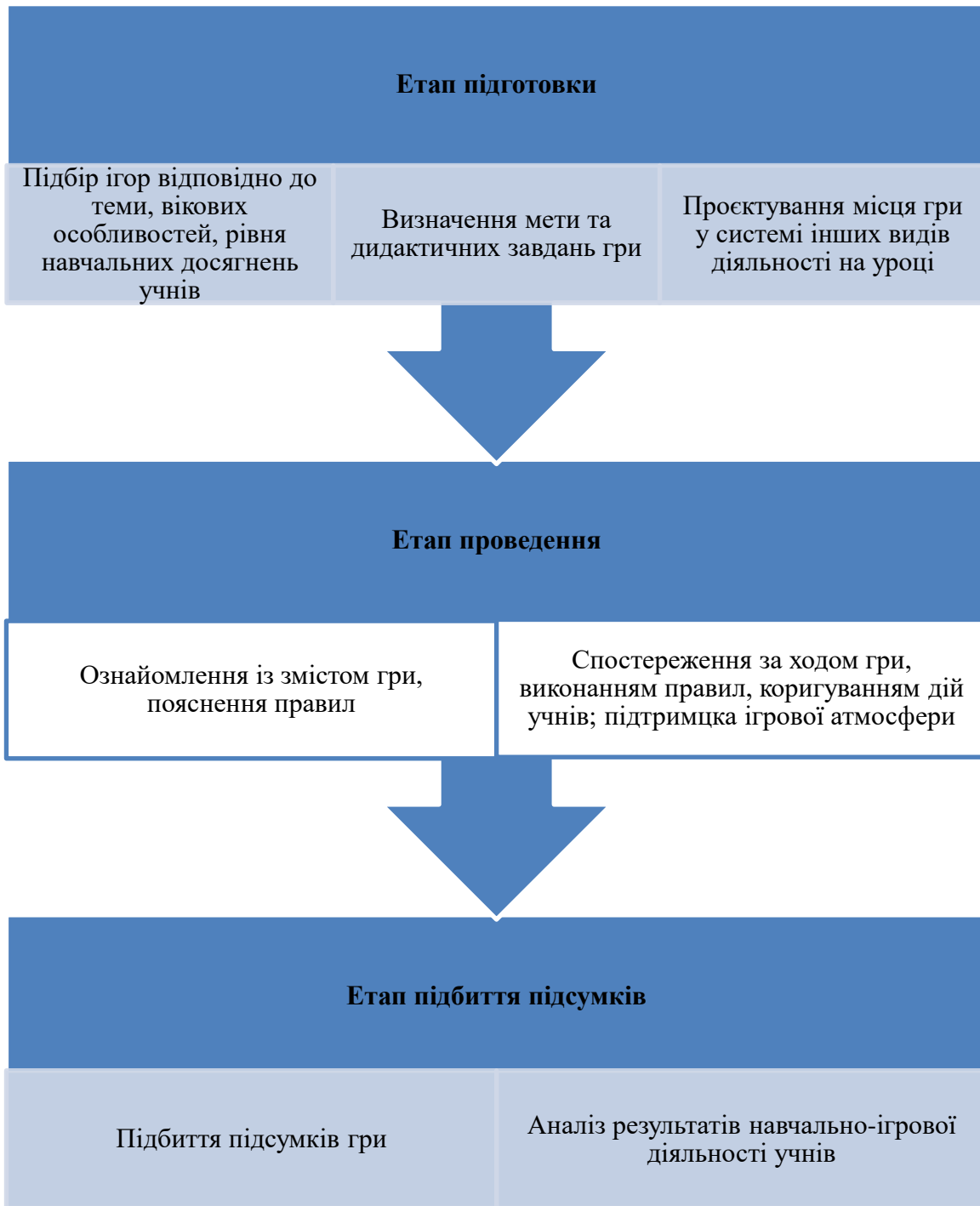

Рис. 1. Етапи організації ігрової діяльності на уроках у початковій школі

На *першому етапі* організації ігрової діяльності на уроках у початковій школі вчитель має спроектувати дидактичну гру: продумати мету, завдання, хід гри, послідовність виконання завдань. Також вчитель має продумати місце гри у системі інших видів діяльності на уроці.

На *другому етапі* організації ігрової діяльності на уроках вчитель ознайомлює учнів зі змістом гри, пояснює її правила. Вчитель контролює послідовність дій, надає необхідну допомогу.

На *третьому етапі* організації ігрової діяльності на уроках учитель підбиває підсумки гри, обговорює труднощі, які виникли в учнів під час гри та оцінює діяльність учасників гри.

Особливу увагу потрібно акцентувати на порівнянні імітації з відповідними явищами реального світу.

Застосування ігрових методів та прийомів дає змогу зацікавити учнів, зробити урок захопливим, яскравим, емоційно насиченим та сприяти ефективному засвоєнню знань, формуванню ключових компетентностей. Учні матимуть змогу слухати, чути, аналізувати, висловлювати думки про вивчений матеріал.

Ігри важливо проводити систематично і цілеспрямовано на кожному у році у початковій школі, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи й урізноманітнюючи їх у міру нагромадження в учнів знань, вироблення умінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо.

Список літератури

1. Дон О. Дидактичні ігри. Шкільний світ. 2001. № 35. С. 78–81.
2. Листопад Н. Ігрові технології формування в учнів початкової школи умінь роботи з даними.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722863/1/%D0%86%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення 28.12.2024)
3. Нова українська школа: як зробити навчання математики цікавим та продуктивним.
URL: <https://nus.org.ua/view/yak-zrobyty-navchannya-matematykytsikavym-i-produktyvnyum/> (дата звернення: 28.12.2024)
4. Павленко В. В. Особливості розвитку креативного мислення школярів. Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал. Вінниця, 2015. Вип. 10. С. 103–109.
5. Павленко В.В. Педагогічні умови для розвитку креативності учнів у сучасному педагогічному процесі. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ “Нілон-ЛТД”, 2018. Вип. 88 (2). С. 138–148.
6. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.